



Alkemija duše

Jadranka Brnčić

jbrncic@ffzg.hr

Nova zbirka poezije Jasminke Domaš upisuje se u njezin bogat opus (dosad je objavila petnaest knjiga), posebice među njezine zadnje knjige posvećene duhovnosti i misticizmu.¹

Zbirka se također upisuje u takozvanu duhovnu poeziju kakva ima svojevrsnu tradiciju i u hrvatskoj književnosti, i to u onaj njezin tok čije korito se ne veže uz religiju i folklor (kakva je većina pjesama okupljenih, primjerice, u antologiji *U sjeni transcendencije*,² ali i inače u većini pjesama kakve se svrstavaju među »duhovne«), nego u tok čije korito se veže uz osoban, intiman odnos s transcendencijom, uz duhovno iskustvo, bez obzira na podlozi kojega religijskog sustava (Anka Petričević, Vesna Krmpotić).

Zapravo, Jasminkine sugovornike prije ćemo naći među pjesnicima duge svjetske tradicije duhovne poezije kao što su Dželaludin Rumi, Ivan od Križa, Hildegarda iz Bingena, Khalil Gibran, da spomenemo tek najpoznatije.

U Jasminkinim pjesmama možemo, po vidljivim tragovima (pojednim imenima i pojmovima), razaznati njezino tradicijsko ishodište – kabalnu, ezoterički i mistički nauk Židova. No, valja reći da autentična mistička učenja (kabila, kršćanski misticizam, sufizam, ali jednako tako i budizam i tzv. istočne duhovnosti) bivaju međusobno mnogo bliža nego su to religijska učenja. A k tome: ljudi slične razine duhovne svijesti iz različitih duhovnih tradicija bolje se razumiju nego ljudi različite razine svijesti iz iste duhovne tradicije:

I šutjeli smo, znajući da se svi putovi u jednoj točki moraju sresti. Tako smo zajedno kao skitnice žeđajući za Najvišom ljubavlju svijetom šetali.

Zapravo, za razliku od religioznih ljudi, osobe kontemplacije i mistike govore istim, univerzalnim jezikom ljubavi prema i unutar onoga što bismo mogli nazvati Bogom, ili preciznije: ukorijenjenošću u našoj slobodi od ma kakve uvjetovanosti, slobodi kakva je dar naše veze (ljubavi i posvećenosti) s Tran-

¹ *Židovska meditacija*, Zagreb, 2003.; *Kabalističke poruke*, Zagreb, 2006.; *72 imena Boga*, Zagreb, 2008.; *I Bog moli*, Zagreb, 2013.; *Žena sufi*, 2014. i *Dan po dan*, Zagreb, 2014.

² Uredili Neven Jurica i Božidar Petrač, Zagreb, 1987.

scendentalnim. Riječi je o mudrosti duše kojom se ona priljubljuje uz Onog koji je bio, koji jest i koji će biti.

Razgovor s tim i takvom Bogom ne može biti drugo do ljubavni, i takvom Bogu ne može se drukčije obraćati do u drugom licu. Doista, pjesnik o Bogu može pisati tek iz onog mjesta što ga može dotaknuti samo ljubavna poezija. Stoga Jasminkine pjesme i jesu ljubavne pjesme, odnosno: *dugo pismo Tebi*. I to pismo kakvo bi moglo biti napisano u ma kojem vremenu ili ma kojem prostoru. Takva ljubavna poezija ne podliježe modama stilskih formacija ni binarnim opozicijama naše tzv. zapadne kulture:

Pročišćeno srce vidi s onu stranu uma, a pravom penjaču planina i pustinja početak su i kraj svega.

Zbirka *Duša je nebo* sadrži 86 pjesama. Možda taj broj i nije slučajan. Naime, numerologija taj broj tumači kao broj koji artikulira: osobnu slobodu, znatiželju i dobar osjećaj za ravnotežu, što su kvalitete koje rese i lirsko ja zbirke i perspektive koje nam zbirka otvara kroza svoj simbolički jezik.

Tri su temeljne kategorije simbola u zbirci: kozmička, onirička i poetska. Baveći se kozmičkim simbolima imaginacija čita svijet kao znakove, a znakove kao svijet. Kozmički se simbol pojavljuje kada god jezik proizvede složen znak u kojem značenje ne upućuje izravno na neku stvar, nego na novo značenje što ga neizravno možemo doseći jedino posredstvom poetskih znakova. A oni dosežu »sveto« kao krajnju mogućnost ispunjenja bića. Očitovanje svetog u kozmosu i u duši ista su stvar: kozmos i duša su dva pola iste izražajnosti – upravo ova ekspresivna funkcija oniričke slike, tj. duše, uspostavlja njezinu povezanost s jezikom. Poetska imaginacija, nadopunjuje prva dva, kozmički i onirički. Ona nam omogućuje otkrivanje simbola u stanju pojavljivanja u jeziku. Iako je moć simbola ukorijenjena u izražajnosti kozmosa, u volji da se reknu želje, u imaginativnoj raznolikosti predmeta, nema simboličkog prije čovjeka koji govori. U govoru upravo želje (*Pomozi mi da tamo gdje nisam, da kroz Tebe postojim, da vidim, da jesam*) imaginativno pridolazi jeziku.

Za kabaliste Transcendentalno biće jedno je i mnoštveno, kao što je život jedan i mnogostruk u svojim brojnim vidovima, često u sukobu jednih s drugima. U toj perspektivi nije riječ tek samo o tome da se iskaže jedinstvenost Bića, nego i o tome da čovjek samoga sebe utka u ujedinjavanje s Njim. Zapovijedi čovjeku razotkrivaju dužnost da poštivanjem zakona ispuni jedinstvenost božanstva u krilu čovječanstva. Odredbe nalažu da se imanentna prisutnost Bića ujedini s njegovom transcendentalnom prisutnosti. Ovim ezoteričkim spekulacijama hebrejski monoteizam uvodi temeljni pojam Bića, Stvoritelja nebesa i zemlje, spregnut s nekom vrsti panenteizma: sve nije Bog, ali je sve u Bogu.

Stoga je prvo mjesto Božjega govora osviještenoj duši upravo kozmos:

Ogledalo svemira se okreće i pokazuje mi Tebe. I kad se sjajna ploha pomakne, slika odjednom nestaje. A ti unatoč tomu ostaješ, jer onaj si kojeg zovem ja.

Kozmos je taj koji govori u tišini.

Duša u ljubavnom odnosu s Transcendencijom što ju prepoznaje ujedno kao temelj svoje autentične duše, *akrobat je između praznine i ništa*, tragač koji nikud ne stiže *jer sve je već u njemu*. No, istodobno, posve smo bespomoćni *dok nas s ljubavlju ne pozove*. Tada možemo *iščeznuti iz okvira svoje slike* i kretati se, zapravo biti *oceanom s kojega se ne vide obale*.

Bog, taj Ti koji nam otkriva naše vlastito biće neodvojivo od Njega, intimniji nam je nego što smo sami sebi (»Interior intimo meo« – kaže Augustin). Božanska prisutnost intimnija nam je nego što smo to sebi sami jer naše sebstvo oblikuje sadržaj iskustva. Božanska prisutnost pak oblikuje ljudsko biće kao takvo, kao stvorenje stvoreno na sliku Božju. Mi nismo ljudska bića koja imaju duhovna iskustva, nego smo duhovna bića koja imaju ljudska iskustva. Mističko iskustvo možemo nazvati padanjem u nebo ili, kako kaže autorica: *povratkom doma*.

Naslov zbirke *Duša je nebo* funkcionalno pripada cijelom tekstu kao njegovo vlastito ime:

Sad ideš tamo gdje si već jednom bila. I pitaš se nečujna, nečujno: »Je li duša nebo?«

I zapravo je Jasminkina Pjesma nad pjesmama: *odustajanje i pristajanje, strepnja i privijanje*, ljubavno pjevanje *dok se smrt i rođenje dodiruju*.

Stosedamnaest (117) stihova od kojih je sastavljena biblijska Pjesma nad pjesmama otkrivaju dvije razine čitanja koje se skladno nadopunjuju: ljudski plan, na kojem autor na scenu stavlja muškarca i ženu ujedinjene u ljubavi, i kozmički plan, koji se odnosi na svekoliko stvaranje u širokim obzorima iz kojih ova ljubav izvire i u kojima se kreće. Jedinstvo djela, poput simfonije, sklopljeno je od niza tema koje prate razvoj ljubavi: genezu, razdvajanje i uzajamnu potragu ljubljene i ljubljenoga, nalaženje i opjevavanje međusobne ljepote, samoću, čežnju i patnju, ponovno međusobno traženje, radost ponovnog nalaženja. Tri temeljna motiva Pjesme – stvaranje, progonstvo i otkupljenje – tri su ključna motiva cijele Biblije, no tek u Pjesmi na pjesmama otkrivaju svoje univerzalno značenje, svoju pripadnost univerzalnog ljudskom iskustvu.

U kabalističkom učenju pet je razina duše, ali čovjek se najčešće suočava s tri razine. *Nefeš* je animalni dio duše, prirodni instinkt. Druga razina *ruah*, osjećaji i odgovornost, unesena je u čovjeka Božjim dahom i upućuje na vezu s onim višim kako bi čovjek postao svjestan duhovnosti koja ga plavi ljubavlju, *haja*, u kakvoj smo u Bogu poput kapi u oceanu. Onaj tko je toga svjestan nađe se u najvišoj duhovnoj razini: kuša božanski duh *ruah hakodeš* i jedno je s njim, postaje svjetlom koje svemu daje nov, božanski smisao:

Oni koji vole, Božji su iscjelitelji.

Lirsko ja u očima, na ramenima, na nogama, na trbuhu, na vratu i rukama nosi milijun pitanja, a samo je odgovor zapisan u dahu, u duši, u kostima, u

krvi, u kosi i koži. Kao što je i svatko od nas. Kada otkrijemo odgovor, odnosno same sebe, *sljubljeni smo s Njime, obožena lica, oboženih očiju, obožena tijela u – svetraju.*

Upravo nas u taj *svetraj* i, mogli bismo reći svetitraj, elegantnim i jednostavnim stilom, poziva Jasminkina poezija. Stavimo dlan na mjesto *s kojega se duša javlja* i pomolimo se s njom:

*Mir duši mojoj želim za života.
Svjetlost u danima kaosa i tmine.
I da uvijek pronade put do sebe.
Mir duši mojoj želim u sreći i nesreći.
U svemu što ljudsko biće snađe.
jer samo tako kad duša miruje
mogu vidjeti nebo, biljke i vodu
i ono što čuvam u srcu tajni ne dajući
da na nj padnu sjene.
Mir duši mojoj želim, ali i da se smije
i da se raduje i luduje kao da sutra neće biti.
Mir duši mojoj želim i kada sve utihne da mogu
vidjeti Tebe.*

Amen.



Jasminka Domaš – Samosvojna pjesnikinja duše

Sead Ivan Muhamedagić

sead.muhamedag1@h-1.hr

Prigodom ranoproljetnog predstavljanja nove pjesničke zbirke Jasminke Domaš bio sam posljednji govornik. Uzbudljive izazovnosti tragalačkog poniranja u ovu duhovnu poeziju majstorski su se latili Dražen Katunarić i Jadranka Brnčić. Prethodno izrijekom neusuglašena komplementarnost njihovih priloga u koju se na ovim stranicama i sami zorno možete uvjeriti u meni je stvarala rijetko doživljenu napetost koju bih bez patetičkog pretjerivanja smio usporediti s onim znamenitim ujevićevskim »žarenjem čela«.

Budući da sam govorio bez napisana predloška, za volju istine koju – kako kaže Nietzsche – ne smijemo prešućivati, jer »prešućene istine truju«, moram priznati da su mi tom prilikom izgovorene misli odmaglile u svemir, ili – bolje